

DAMASKO SEČIVO

BARBARA KLEVERLI

Preveo
Nenad Dropulić

Laguna

Naslov originala

Barbara Cleverly

THE DAMASCENED BLADE

Copyright © 2003 Barbara Cleverly

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Uspomeni na mog deda-strica,
brigadnog generala Ričarda Sendilensa,
nosioca Ordena za izuzetnu službu, viteza Legije časti,
nosioca Ordena italijanske krune, pripadnika Petog
(Nortamberlenskog) streljačkog puka,
1876–1961.

Vojnog zapovednika okruga Pešavar,
Severozapadna pogranična oblast, Indija,
1927–1932.

PREDGOVOR

Završavajući ovaj roman, avgusta 2001. godine, zapitala sam se koliko čitalaca poznaje mesto događanja – Severozapadnu pograničnu oblast Indijskog carstva – ili čak susedni Avganistan. Koliko njih je čulo za žitelje te oblasti, za žestoke ratnike Patane? Tužno je što su, posle događaja u Njujorku i kasnijeg hapšenja Avganistanaca osumnjičenih za terorizam, televizijski ekrani prepuni turobnih slika: sumorna smeđa brda, strmi planinski prevoji, bradata orlovska lica koja prkosno viču, žilave ruke koje stežu kalašnjikov. Sa strepnjom čitam Dizraelijevu ocenu: „Tlo je golo i neplodno. Zemlja je ispresecana ogromnim planinama gde bi se vojska izložila sigurnom uništenju. Ljudi su poslovično verolomni.“

Plašim se da će nastupajući događaji ponovo dokazati istinitost ovih reči. Aleksandar Veliki, mogulski carevi, Siki, Britanci, Rusi – svi su oni ostavili za sobom grobove na ovim brdima. Hoće li se to ponoviti? Ali onda se prisećam drugog navoda. Indijski vicekralj, lord Kerzon, 1904. godine je rekao: „Niko ko je pročitao makar stranicu indijske istorije neće proricati događaje na granici.“

Proricanje? Ne bih se usudila. Ali ova priča možda će uspeti da dočara nešto od naravi ove zemlje i njenih ljudi, koji se, rekla bih, vekovima nisu promenili.

B. K.

PRVO POGLAVLJE

Indija, 1910.

„Ovo nije zemlja za ljude! Niko ne bi trebalo da bude ovde, da stoji, sedi ili hoda. Nije vredno boriti se za ovu zemlju. Neka se peče leti i smrzava zimi, neka sahranjuje ove mrtve ili neka ih ostavlja nepokopane – neka izblede do ništavila na suncu. Šta je ono rekao Bizmark? 'Nije vredno valjanih kostiju pomeranskog grenadira.' Govorio je o Balkanu ili nekoj drugoj evropskoj zabiti, ali kao da je mislio na ovaj deo Indije. Prokleta Severozapadna granica! Nije vredna kostiju nijednog hrabrog domorodačkog izviđača. Nije vredna kostiju britanskog oficira školovanog u Sendherstu. Nije vredna *mojih* kostiju! Kostiju potporučnika koji je – prokletstvo – u ovom smradu tek dve sedmice.“

Krnjave trošne planine, sive od zapanjujuće starosti, išarane crnim linijama bazalta, bile su prazne, bespolodne i beskorisne. Prazne? Ne sasvim. Negde na pola puta do njih grozničavo se njihala usamljena signalna zastava. Svi oficiri okrenuli su tamo svoje dvoglede. Neko je pročitao signal. *Napadnuti. Nosimo ranjenike. Tri mrtva. Možete li pomoći?*

Pukovnik se okrenuo svom zameniku. „Pošaljite ovo, Nile“, rekao je. „*Spremite se za povlačenje do Sise. Čekajte moj znak.*

Pokrivaćemo vas.“ Zastao je na trenutak. Signalna zastavica besno se zalepršala u zamenikovim rukama. „Jesu li primili?“, upitao je sa zebnjom.

„Jesu, gospodine, potvrđuju.“

„Sada pošaljite sledeće. *Ostavite mrtve.*“ Signalna zastava ponovo je zazviždala pored pukovnika. „I dodajte: *Ne ostavljajte ranjene.*“

Padi Baunlo, komandir opkoljene patrole, znaće ovo da shvati kao *Donesite ih ako možete – ustrelite ih ako ne možete.* Svaki britanski oficir koji padne šaka Afridima biće svakako mučen do smrti. Taj postupak može da se protegne na puna dva dana, posebno ako se i žene pridruže zabavi, a ista sudbina očekivala je i svakog indijskog vojnika kojeg zadesi sudbina da padne neprijatelju u ruke.

„Potvrđuju, gospodine.“

„U tom slučaju, Nile, pošaljite signal za povlačenje i otvorite vatru s litice da ih pokrijete... sad!“

Tri dvocevna mitraljeza tipa *luis* otpočela su divlju zaglušujuću paljbu. Krhotine kamena su letele i zviždale oko litice. Ovo svakako ništa ne može da preživi.

Mali hram, koji su Britanci podrugljivo prozvali Sisa, stajao je na pola puta između glavnine i patrole u povlačenju. Velika kupola okružena visokim tornjevima s pravom je dobila nadi-mak. Pukovnik nije u potpunosti verovao u uspeh. Trideset ljudi povlači se pod snažnom vatrom noseći ranjenike, verovatno gotovo bez vode i iscrpljeni posle tri dana borbi, a treba je da pređu gotovo kilometar uz oskudnu podršku njegove jedinice. Ali makar su videli njegov signal i otpočeli povlačenje po starom postupku, uvežbanim žabljim skokovima – jedna jedinica je ostajala na mestu i pokrivala drugove vatrom, a druga je napredovala pa zastajala da pokriva prvu. Uredno. Bezbedno. Iskusno.

Pukovnik se okrenuo Nilu. „Preuzmite komandu, Nile. Ja idem s momcima. Makar jednom.“ Pogled mu se zaustavio

na mladom potporučniku koji se našao u blizini. „Vi, Džok? Hoćete li da pogledate Afride izbliza? Hajdemo.“

Pokriven vatrom mitraljeza, mali odred brzo se rasporedio po golim brdima. Nil ih je posmatrao s bolnim ponosom. Mnogobrojni meseci uvežbavanja će se isplatiti. Dobro su upoznali okolna brda često napadajući i braneći tvrđavu. Ipak, ovo je surova stvarnost.

Dve sile susrele su se u senci Sise. Od ove građevine, išarane pukotinama, izubijane stotinama vrelih leta i hladnih zima, preostalo je malo znakova da je to nekada bilo miroljubivo božje obitavalište u brdima. Nekada svakako znak spokoja, hram je sada pružao makar i oskudno sklonište gde će se ugrožena patrola i odred koji joj je krenuo u pomoć sastati.

Posle kratkog čestitanja, pljeskanja po leđima i uzdaha olakšanja, dve jedinice su se pomešale i obavljena je pažljiva prozivka. „Da se prebrojimo“, rekao je pukovnik. „Da vidimo ko je tu a ko nije pre nego što krenemo dalje. Požurite. Ne želim da ostanem ovde duže nego što je neophodno.“

Dobio je izveštaj. „Četiri izviđača su poginula, petorica su ranjena, ali mogu da hodaju. Džeki je gadno ranjen, ali mislim da ćemo moći da ga ponese.“ A onda, posle duge pauze. „Hari je nestao.“

„Zna li neko šta se dogodilo s Harijem?“

„Kad sam ga poslednji put video, previjao je Džekiju rame. Trebalo bi da je iza nas. O, bože! Znam šta mu se desilo, jadniku. Odsečen je i morao je da se vrati uz crnu guduru. Morao je da se popne uz liticu.“

„Je li neko s njim? Ti! Ahmade!“ Pukovnik je lako prešao na puštu i nastavio: „Jesi li video šta se dogodilo?“

Ispostavilo se da su tri čoveka koji su bili s Harijem uspeli da savladaju liticu; jedan je lako ranjen, drugom je krhotina stene posekla lice. Ali Hari je tokom uspona pogođen i pao je u podnožje. Ustreljen je u rame i ruka mu je onesposobljena. Pri padu je slomio nogu na dva mesta.

Hari je pokušao da se pokrene, ali udovi ga nisu slušali. U džepu pantalona imao je pilulu cijanida, ali nije mogao da je izvadi. Posle godina iskustva na granici shvatao je turobnu stvarnost. Ako ima sreće, od smrti ga deli sat-dva; ako ne bude imao sreće, umreće za nekoliko dana. Jednostavnog, časnog i dobrodušnog Harija svi su voleli. Patanski vojnici kojima je zapovedao bili su jednostavni kao i on. Bez reči su se spremili da obave ono što se mora. Zabacili su puške na ramena i postrojili se da krenu natrag i izbave Harija, ali pukovnik je još jednom pogledao teren. Hari je ležao na kraju uskog klanca, ne šireg od deset metara u dnu, okruženog s obe strane visokim stenama i Afridima koji su kontrolisali široko polje vatre kuda bi spasilačka jedinica morala da prođe. Niko ne bi preživeo.

„Moraću da izdam naređenje.“

To je i učinio.

„Ostavite ga!“, rekao je. „Ostavite ga i spremite se za povratak!“

Džok je obrisao crveno lice. Ruke su mu drhtale, a oči su mu se maglile od sećanja na strah tokom ludačkog juriša nazad. „Prokleta zemlja!“, ponovio je sebi. „Ko želi ovu prokletu zemlju? I ove ljude? Ostavite ih, za ime sveta, da se što pre međusobno pobiju kao što oduvek pokušavaju!“

Zaškiljio je prema brdima. Da li mu se pričinjava ili je neprijateljska paljba prestala? Bližio se suton i mrak se naglo spuštao na brda. Jesu li završili za danas i otišli kući na čaj? Verovatno ne žele da razgovaraju s mitraljezima. Čuo je da su Afridi, kao i sva patanska plemena, vrlo dobri taktičari, svakako hrabri planinski ratnici – nema hrabrijih – ali i da su oprezni i da znaju kad se valja povući. Umeli su da nestanu u brdima tiho kao što su i došli. Njihova doktrina govorila je da treba sačuvati ljude i municiju za nove bitke. Džok je osluškivao pun nade. Da, verovatno baš to i čine. Izvlače se dok je to još moguće. I on sam bi to uradio.

Ljudi su začutili i prema pukovnikovoj zapovesti pripremali se za povlačenje na prvobitni položaj kilometar dalje, odakle će pod okriljem mraka moći da se povuku osam kilometara do baze u tvrđavi Hamilton. Ranjenici su zbrinuti, nosači su pripremali nosila.

Tišinu je razbio tihi drhtavi krik. Krut od straha, Džok reče: „Šta je ovo, za ime božje?“ Njegovi drugovi oficiri nisu mogli da ga pogledaju u oči. „Šta je to bilo, do đavola?“, upitao je ponovo.

„To je bio Hari“, reče jedan najzad.

Krik se ponovio, još jednom, pa još jednom, pa još jednom. Prodorni ton odjednom se preobrazio u penušavo krkljanje. Vojnici su ćutke i uvežbano obavljali pripreme, povremeno kradomice upućujući prazne poglede prema svom zapovedniku. Ali u Džoku su se zgađeni užas i bespomoćnost pretvarali u plamteći bes. Upoznao je Harija pre svega nekoliko dana, ali on je bio ljubazan prema njemu od trenutka kad je stigao u tvrđavu s odredom izviđača, pun dobrodošlice, šala i ohrabrenja, a sada se našao u raljama užasne smrti. Potporučnik je bio Škot. Šta više, i sam je bio brđanin, učili su ga da bude tragač, vaspitavali su ga na pričama o viteštvu predaka, i smatrao je sebe ravnim bilo kome. Ponovo se čuo krik, očajnički krik iz sve gušće tame, a ovog puta pratio ga je i talas smeha prigušen daljinom, ali skaredan i podrugljiv.

Ovo je za Džoka bilo previše. Ispitivački je pogledao razvoj uvežbanih pokreta jedinice oko sebe, a onda polako počeo da se odmiče i nestao u senkama. Raspaljen gnevom i mržnjom krenuo je u brda, prisećajući se oblika tla koje je osmatrao tog dana, uočavajući povremeno karakteristične znake; kretao se po neravnom terenu pomoću veština stečenih u detinjstvu u klancu Trosak. Napredovao je brzo koliko mu je opreznost dozvoljavala, prema smrtonosnom klancu u kom je Hari ležao u mukama – krici su sada bili nepodnošljivo glasni, čak i jecaji su se jasno čuli.

Niko nije pucao na njega s vrha stena. Zar je moguće da su svi sišli da posmatraju zabavu? Čučeci iza velikog kamena spremio se za napad; proverio je pištolj i opipao dršku malog škotskog noža koji je nosio u čarapi, do tada samo iz razmetljivosti. Usijani borbeni bes, bes njegovih predaka Pikta, plamteo je u njemu, a ruke koje su mu neobuzdano drhtale prilikom juriša na Sisu sada su bile mirne i odlučne. Puzeći neprimetno poput senke među senkama klanca, polako je napredovao sve dok nije ugledao prizor ispod sebe.

Dve visoke prilike s turbanima s uživanjem su se saginjale nad telom položenim na tlo između njih. U rukama blesnuše noževi: Hari zaječa. Jedan od mučitelja se nasmejao, prišao obližnjem grmu i otkinuo grančicu. Džoku se okrenuo stomak. Znao je šta rade. Nekada je to odbacivao kao praznu priču kojom veterani plaše novodošle vojnike. Smrt od hiljadu rezova. S posebnom patanskom veštinom. U svaku posekotinu sipaju smrvljenu travu i trnje. Džok je pažljivo osmatrao teren. Samo dvojica. Zašto samo dvojica? Zašto su ova dvojica izostala iz opšteg povlačenja? Jesu li dobrovoljci? Stručnjaci? Noćna sme-na ostavljena na dužnosti s naređenjem da produži umiranje do jutra, kada će svi moći da se okupe i uživaju?

Sačekao je da se unesu u otvaranje rana i sipanje trnja, praećno kricima žrtve, čekajući pogodan trenutak za svoj juriš. Nisu čuli njegove tihe korake. Nož se zabo jednom od mučitelja u grudi između rebara, a drugi je preneraženo podigao pogled čuvši reči koje nije razumeo, a koje je siktao crvenokosi beloliki đavo. „Udri i ne štedi!“, prošištao je Škotlandanin i zabo nož neprijatelju u vrat. Patan je pao preko svog druga, a krv mu je kuljala iz presečenog grla.

„Hari! Hari! Gotovi su! To sam ja, Džok.“

Zaškiljio je bez trunke nade u nago izmučeno telo. Prekasno je. Nije. Kapci su zatreperili i oči su ga prepoznale, bio je ubeđen. Hari je pokušao da progovori, ali je zakrkljao i zagrcnuo se kad mu je potok krvi, crn u tami, potekao niz bradu. Išću-

pali su mu jezik, pa je na samo jedan način mogao da prenese poruku užasnutom mladiću nagnutom nad njim. Klimnuo je glavom i pokušao da se nasmeši očima, a onda učinio nešto što je Džok odmah protumačio. Harijev pogled skliznuo je na Džokov pištolj i ostao tu.

„Dobro, dobro, razumem. Prepusti to meni. I, slušaj me – ako se vratim reći ću ono što treba svakome ko to mora da čuje. Nema potrebe da bilo koga uznemiravam.“ Pogledao je slomljeno izmrcvareno telo i dodao: „Mislim da znam šta bi ti želeo da kažem.“

Oči prepune bola pogledale su Džoka u lice i trepnule s olakšanjem. Džok otkinu s vrata raspeće na kožnoj traci, spusti ga Hariju na dlan i zatvori mu prste. „Počivaj u miru, prijatelju“, reče Džok i prisloni cev brauninga Hariju uz glavu.

Neukrotivi bes nagnao ga je da učini još nešto pre nego što je otišao. Povukao je uvis prljavu košulju drugog ubijenog, izvukao nož i u nekoliko veštih poteza urezao slova u mrtvo meso.

Izuzetno oprezno i lukavo, Džok je krenuo nazad duž klanca. Prešao je pedesetak metara kad su mu napeta čula poslala upozorenje. Odsjaj zraka umirućeg sunca na komadu metala visoko iznad glave naterao ga je da se baci u stranu. Upravo u tom trenutku kanjonom je odjeknuo prasak i zrna su proletela pored njega. Džezail? Je li to staromodni džezail?* Ko još puca iz te starudije? Afridi su – sam bog zna kako – dobro opremljeni repetirkama kakve koriste i izviđači. Čuo je da su hiljade britanskih muškaraca, žena i dece, begunaca iz Avganistana,

* Džezailska puška ili samo džezail (*Jezail*, ponekad *Jezzail*, što je naziv iz jezika puštu) jeste vrsta teške, jednostavne, ručno pravljenе muskete, duge cevi i velikog kalibra, koju su avganistanski pobunjenici koristili polovinom XIX veka u borbama protiv engleske vojske. Ta puška proslavila se u bici kod Kabula 1842. godine, u kojoj su Englezi poraženi. (Prim. prev.)

zarobljene i pobijene na obližnjim planinskim prevojima upravo tim starim puškama. Ali to je bilo pre sedamdeset godina.

Pritiskale su ga tišina i tama; poslednji tračak hrabrosti ga je napuštao, ustupajući mesto užasu progonjene životinje. Potrčao je, krivudajući i brzajući poput zeca, teran ubodima nekoliko odraznih zrna.

Na Sisi je sve bilo spremno za uredno povlačenje u tvrđavu Hamilton.

„Gde je onaj novi momak? Džok, je li tako? Je li ga neko video? Recite mu da sad nije vreme za pišanje! Ne bih da čujem da su mu otkinuli kitu metkom! Šta? Kada? Do đavola? Zašto niko nije...?“

„Gospodine! Gospodine! Tamo, poludesno – to je Džok. Vraća se! Juri ovamo!“

DRUGO POGLAVLJE

April 1922.

Lili Koblenc bila je zlovoljna. Bila je zlovoljna već oko mesec dana. Jedva se sećala uzbuđenja s kojim je krenula na dugo iščekivani odmor u Indiji. Sada je mogla samo da poredi svoja velika očekivanja sa sumornom stvarnošću. Evo je tu gde je čeznula da se nađe. Indija. Simla i uskovitlana raskoš vicekraljevog Prolećnog bala. Ali zaista – mogla je slobodno i da ostane u Čikagu. Osim naglasaka, koji su joj ponekad još zvučali ljupko, ovo bi mogla da bude ma koja velika zabava kod kuće, na Lejkšor Drajvu. Muškarci su isti, odeća im je ista, ista im je bil nauljena kosa, isti brkovi. Čak i hrana se jedva razlikuje, a piće se ne razlikuje uopšte. Ipak, trebalo bi da bude zahvalna! Otpila je s uživanjem još jedan gutljaj savršeno ohlađenog šampanjca *krug* iz 1915. godine i nadureno pogledala po sali.

Gde su muškarci s turbanima i žene pod velovima, gde su neobični neprepoznatljivi instrumenti što slikaju zvučne arabeske skriveni iza talasastih kapaka? Prezrivo je slušala prefinjeni gudački orkestar kako pažljivo razvija još jedan fokstrot i nezadovoljno gledala bele kravate i bele prsluke, duge bele rukavice i biserne ogrlice. „Sve će biti drugačije kad stigneš u Simlu“, govorili su joj. „Simla je središte svih događaja!“ Ali